

بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تأخیر در گزارش‌گری مالی و ارتباط ارزشی

دکتر مهدی صالحی^۱

دانشیار گروه حسابداری دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

مسعود رهنما^۲

گروه حسابداری، واحد قاینات، دانشگاه آزاد اسلامی، قاینات، ایران

رضا عبدالله نژاد^۳

گروه حسابداری، واحد قاینات، دانشگاه آزاد اسلامی، قاینات، ایران

(تاریخ دریافت: ۲۵ شهریور ۱۳۹۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۷ بهمن ۱۳۹۷)

هدف از این پژوهش، بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تأخیر در گزارش‌گری مالی و ارتباط ارزشی است. هنگامی که تأخیر در گزارش‌گری حادث می‌شود سرمایه‌گذاران به این موضوع واکنش منفی نشان می‌دهند. از طرفی، تخصص رئیس کمیته حسابرسی از طریق بهبود کیفیت گزارش‌گری مالی می‌تواند بر ارتباط ارزشی اثرگذار باشد و همچنین منجر به کاهش تأخیر در گزارش‌گری مالی شود. این پژوهش از نوع علی، پس رویدادی و کاربردی است. جهت انجام این پژوهش، نمونه آماری شامل ۱۵۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ انتخاب گردید. بر اساس روش داده‌های ترکیبی و تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی چند متغیره، یافته‌های پژوهش نشان داد که تأخیر در گزارش‌گری منجر به کاهش ارتباط ارزشی می‌شود. تخصص رئیس کمیته حسابرسی به صورت مثبت بر ارتباط ارزشی اثرگذار است؛ اما تخصص رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه میان تأخیر در گزارش‌گری مالی و ارتباط ارزشی اثرگذار نمی‌باشد.

واژه‌های کلیدی: ارتباط ارزشی، تخصص رئیس کمیته حسابرسی، تأخیر در گزارش‌گری مالی، تئوری نمایندگی.

¹ mehdi.salehi@um.ac.ir

² mrahnema1353@yahoo.com

³ abdollahnejad.master@yahoo.com

مقدمه

کمیته حسابرسی نقش مهمی در نظارت و مشاوره مدیریت از طریق اجرای کنترل داخلی و تهیه صورت‌های مالی ایفا می‌کند [۲۳]. تغییرات اخیر در حاکمیت شرکتی وظیفه خاصی را بر دوش کمیته حسابرسی و اعضای آن قرار داده است؛ به طوریکه حجم کاری آنها به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته و مجموعه‌ای وسیع از وظایف که به تلاش بیشتری از سوی آنها نیاز دارد [۱۸]. مسئولیت رئیس کمیته حسابرسی در حمایت از ایفای نقش مؤثر کمیته حسابرسی حیاتی است. این استدلال وجود دارد که کمیته حسابرسی به فردی دارای دانش و تعهد برای پیش‌برد فعالیت کمیته نیاز دارد [۱۲]. با این حال به نقش اساسی رئیس کمیته حسابرسی در پژوهش‌های علمی کمتر پرداخته شده است [۱۸]. رئیس کمیته حسابرسی به عنوان مدیر اجرای کمیته حسابرسی در نظر گرفته می‌شود [۱۶] و مسئولیت ارتباط میان کمیته حسابرسی با هیئت مدیره، مدیر مالی و حسابرسان داخلی و خارجی را بر عهده دارد [۲۵]. رئیس کمیته حسابرسی مسئولیت بیشتری نسبت به سایر اعضای کمیته حسابرسی در صورت نقصان صورت‌های مالی دارد و بنابراین نقش اساسی را بر نظارت گزارشگری مالی و اساساً نقش مهمی در تعیین اثربخشی کمیته حسابرسی دارد [۱۲]. تحقیقات اخیر نشان داده‌اند که نقش رئیس کمیته حسابرسی به طور قابل ملاحظه‌ای نشان‌دهنده شخصیتی است که مسئولیت هدایت یک گروه از اشخاص را بر عهده دارد [۱۲، ۲۷].

از طرفی، ارتباط ارزشی نیز به توانایی اقلام در توضیح قیمت و بازده سهام، اطلاق می‌گردد [۲۴]. به عبارت دیگر، هر اندازه که متغیری از توانایی بیشتری در تفسیر بازده برخوردار باشد، ارتباط ارزشی آن بیشتر می‌باشد. این مفهوم، از تعریف بال و براون (۱۹۶۸) از کیفیت و ارتباط ارزشی سود سرچشمه می‌گیرد. سابقه ارتباط ارزشی به عنوان یکی از معیارهای کیفیت سود به سال ۱۹۶۸ برمی‌گردد. قبل از بال و براون، تحقیقات آکادمیک حسابداری، کیفیت سود را از طریق تطابق با چارچوب نظری یا سیستم اندازه‌گیری یکنواخت مورد سنجش قرار می‌دادند. بال و براون (۱۹۶۸) و بیور (۱۹۶۸) در مطالعات خود شیوه ارزیابی کیفیت سود را تغییر دادند. آن‌ها نشان دادند که اخبار سود می‌تواند با برخی خصوصیات بازار سرمایه (از جمله بازده، نوسان‌پذیری تغییرات در حوالی تاریخ اعلام سود و حجم معاملات) دارای همبستگی باشد [۲۳].

گزارشگری مالی به موقع برای بازارهایی که به درستی عمل می‌کنند یک ضرورت می‌باشد. این در حالی است که تأخیر در گزارشگری مالی می‌تواند عدم اطمینان در تصمیم‌گیری را افزایش داده و بر بازار تأثیر سوء گذارد [۲۴]. پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهند که ارائه به موقع اطلاعات حسابداری نقش مهمی در افزایش ارزش شرکت دارد [۱۰، ۱۱] و عدم تقارن اطلاعاتی را نسبت به اطلاعات مالی شرکت‌ها کاهش می‌دهد [۲۲]. علاوه بر این، به موقع بودن گزارش‌گری مالی منجر به افزایش کیفیت سود و کاهش عدم اطمینان در ارزیابی‌های سرمایه‌گذاری‌های بالقوه و بازپرداخت‌های مورد انتظار می‌شود [۱۷، ۱۳، ۲۰]. قفران و یاسمین (۲۰۱۷) بیان نمود که تأخیر در گزارش حسابرسی رابطه معنی‌داری با ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی دارد؛ به طوریکه تخصص (دانش مالی و تجربه) رئیس کمیته حسابرسی منجر به کاهش

تأخیر در گزارش حسابرسی می‌شود [۲۳]؛ و از آنجائیکه به موقع بودن گزارشگری مالی منجر به افزایش ارتباط ارزشی می‌شود [۲۴]، این پژوهش درصدد بررسی نقش تعدیل‌کننده ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تأخیر در گزارشگری مالی و ارتباط ارزشی در بورس اوراق بهادار تهران است.

ادبیات تحقیق و مروری بر پیشینه تحقیق

در پی شکل‌گیری شرکتهای سهامی و جدایی مالکیت از مدیریت و انتخاب مدیران به نمایندگی از مالکان، اقتصاددانان متوجه شدند که تمامی گروه‌های مربوط به یک شرکت سهامی برای یک هدف مشترک فعالیت نمی‌کنند. بلکه میان گروه‌های مختلف حاضر در شرکت، تضاد منافع وجود دارد. این تضاد منافع، تحت عنوان مساله نمایندگی در دهه ۱۹۷۰ میلادی توسط جنسن و مک‌لینگ مطرح شد. به عقیده آنها، رابطه نمایندگی قراردادی است که براساس آن صاحب کار یا مالک، نماینده یا عامل را از جانب خود منصوب و اختیار تصمیم‌گیری را به او تفویض می‌کند [۲۴]. کمیته حسابرسی از عناصر مهم و حیاتی در حاکمیت و عملیات شرکت‌ها محسوب می‌شوند. زمانی که این واحد به صورت مؤثر فعالیت دارند و در خدمت عملیات و مدیریت سازمان است، می‌تواند کمک بزرگی به سازمان در دستیابی به هدف‌ها باشد. از همین‌رو، شرکت‌هایی که از واحد حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی اثربخش برخوردارند، ارزیابی بهتری نسبت به شناسایی خطرهای محیط کسب‌وکار، فرآیندها و سیستم تجاری خود دارند. در ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار در سال ۱۳۹۱ کلیه شرکت‌های بورسی را ملزم کرد که تا تاریخ ۱۹ مهر ماه ۱۳۹۱ کمیته حسابرسی خود را به سازمان بورس و اوراق بهادار اعلام کنند. در تاریخ ۱۳۹۱/۱۱/۲۳ نیز در اجرای ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی برای ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران، منشور کمیته حسابرسی شرکت نمونه (سهامی عام) شامل ۱۴ ماده و ۲ تبصره به تصویب هیأت‌مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسید و از تاریخ تصویب، لازم‌الاجرا شده است. مطابق این منشور، هدف از تشکیل کمیته حسابرسی کمک به ایفای مسئولیت نظارتی هیأت‌مدیره و بهبود آن جهت کسب اطمینان معقول از: ۱. اثربخشی فرآیندهای نظام راهبری، مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی؛ ۲. سلامت گزارشگری مالی؛ ۳. اثربخشی حسابرسی داخلی؛ ۴. استقلال و اثربخشی حسابرسی مستقل؛ ۵. رعایت قوانین، مقررات الزام‌ها است [۳، ۴]. از طرفی، اطلاعات حسابداری در قالب گزارش‌های مالی در اختیار استفاده‌کنندگان قرار می‌گیرد. این اطلاعات علاوه بر توجه به ارزشهای کمی باید از بالاترین کیفیت نیز برای گزارش برخوردار باشند. یک معیار خوب شفافیت گزارشگری مالی و کیفیت، به هنگام بودن می‌باشد. اگر یک شرکت صورتهای مالی درست و دقیقی داشته باشد؛ اما اطلاعات آن قدیمی باشد کارایی خود را از دست می‌دهد؛ چرا که اطلاعات قدیمی زیاد مورد توجه کاربران نیستند [۱۹]. به موقع بودن به تهیه صورتهای مالی در بازه زمانی مشخص از سوی نهادهای قانونگذار اشاره دارد. هدف از به موقع بودن اطلاعات این است که تصمیم‌گیرندگان را قادر سازد که به‌درستی اطلاعات را تجزیه و تحلیل کرده و آینده سرمایه‌گذاری خود را پیش‌بینی نمایند. اسمیت و ویکنز (۲۰۱۳) و سلطانا و همکاران (۲۰۱۵) نشان دادند که شرکت‌هایی که اعضای کمیته حسابرسی آنها دارای تخصص مالی بیشتری هستند، تأخیر در گزارشگری مالی کمتری دارند [۲۵، ۲۶]. همچنین اسمیت و ویکنز (۲۰۱۳) بیان کردند که تخصص مالی

رئیس کمیته حسابرسی منجر به کوتاه‌تر شدن زمان گزارشگری می‌شود [۲۵]. چان همکاران (۲۰۱۴) در ارتباط با نقش دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی در به موقع بودن گزارشگری مالی بیان نمودند که با افزایش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی وقفه در گزارش اطلاعات کاهش می‌یابد که می‌توان آن را با افزایش تخصص تجربی ناشی از افزایش دوره تصدی مرتبط دانست [۱۵]. از سوی دیگر، اگر یک شرکت صورتهای مالی درست و دقیقی داشته باشد؛ اما اطلاعات آن قدیمی باشد کارایی خود را از دست می‌دهد؛ چرا که اطلاعات قدیمی زیاد مورد توجه کاربران نیستند [۱۲، ۲۱] و این عامل خود را در قیمت یا بازده سهام منعکس می‌کند، می‌توان بیان نمود که تأخیر در گزارشگری مالی بر ارتباط ارزشی اثرگذار است [۲۴]؛ اما تخصص (مالی و تجربی) رئیس کمیته حسابرسی از طریق کاهش تأخیر در گزارشگری مالی منجر به تقویت ارتباط ارزشی به موقع بودن گزارشگری مالی خواهد شد. در ادامه به پیشینه تجربی پژوهش پرداخته می‌شود.

آتیا و همکاران (۲۰۱۸)، به بررسی تأثیر تأخیر در گزارشگری مالی بر ارتباط ارزشی بانک‌های کشورهای منا (خاورمیانه و شمال آفریقا) پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که تأخیر در گزارشگری مالی منجر به کاهش ارتباط ارزشی می‌شود [۲۴].

قفران و یاسمین (۲۰۱۷)، به بررسی تأثیر تخصص رئیس کمیته حسابرسی بر به موقع بودن گزارشگری مالی پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که هر چه تخصص رئیس کمیته حسابرسی بالاتر باشد، افشای اطلاعات مالی به موقع‌تر صورت می‌گیرد [۱۵].

باسلی (۲۰۱۶)، در پژوهشی با عنوان ویژگی‌های هیئت مدیره، ساختار مالکیت و تأخیر گزارش حسابرسی در خاورمیانه، به بررسی اثر ویژگی‌های هیئت مدیره و ساختار مالکیت بر تأخیر گزارش حسابرسی پرداختند. نتایج پژوهش آنها بیانگر اینست که درصد بالایی از شرکت‌ها مدت تأخیر گزارش حسابرسی آنها کمتر از ۶۰ روز است و توسط حسابرسان عضو چهار شرکت حسابرسی بزرگ، حسابرسی شده‌اند. همچنین، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که دوگانگی مدیرعامل، اندازه هیئت مدیره، استقلال هیئت مدیره، تمرکز مالکیت، مالکیت نهادی، مالکیت خارجی، نوع حسابرس، بازده دارایی‌ها و سن شرکت اثر معناداری بر تأخیر گزارش حسابرسی دارند [۹].

آپادور و مهدنور (۲۰۱۳)، در تحقیقی با عنوان بررسی رابطه بین تأخیر گزارش حسابرسی و حاکمیت شرکتی در مالزی به بررسی عوامل مؤثر بر تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی و حاکمیت شرکتی پرداختند. نتایج تحقیق آنها بیانگر اینست که اندازه کمیته حسابرسی، تمرکز مالکیت، اندازه شرکت و میزان سودآوری با تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی رابطه دارد. همچنین، نتایج تحقیق آنها نشان می‌دهد که با افزایش تعداد اعضای کمیته حسابرسی تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی افزایش خواهد یافت و با افزایش تعداد سهامداران بالای ۵ درصد مالکیت (تمرکز مالکیت) تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی به دلیل افزایش تقاضا برای انجام حسابرسی با کیفیت بالاتر، افزایش خواهد یافت [۸]. صدیقی و پاکدل (۱۳۹۶)، به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای داوطلبانه پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که استقلال کمیته حسابرسی، تعداد جلسات کمیته حسابرسی و تخصصی

بودن کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و به لحاظ آماری معنادار بر افشای داوطلبانه اطلاعات دارد و همچنین اندازه کمیته حسابرسی تأثیر معنی‌دار بر سطح افشای داوطلبانه اطلاعات شرکت‌ها ندارد و متغیرهای کنترلی اهرم مالی و اندازه آنها تأثیر معنادار (به لحاظ آماری) بر سطح افشای داوطلبانه اطلاعات شرکت ندارد [۱].

حاجی کرمانی و همکاران (۱۳۹۶)، به بررسی تأثیر کاربرد ارزش منصفانه در گزارش‌های مالی در بهبود ارتباط ارزشی اطلاعات حسابداری پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که ارتباط ارزشی سود هر سهم عادی و نیز ارتباط ارزشی همزمان سود هر سهم عادی و ارزش دفتری در شرکت‌هایی که از ارزش منصفانه استفاده نموده‌اند بیشتر از شرکت‌هایی است که از نظام بهای تمام‌شده استفاده نموده‌اند [۲].

نمازی و همکاران (۱۳۹۵)، به بررسی تأثیر مالکیت شرکت‌های خانوادگی بر کنترل داخلی، ریسک حسابرسی، حق‌الزحمه حسابرسی بر تأخیر در گزارش حسابرسی پرداختند. نتایج تحقیق آنها بیانگر اینست که سیستم‌های کنترل داخلی شرکت‌های خانوادگی نقاط ضعف با اهمیت بیش‌تری دارند. همچنین، نتایج نشان می‌دهد که شرکت‌های با مالکیت خانوادگی دارای ریسک حسابرسی پایین هستند و حق‌الزحمه حسابرسی این شرکت‌ها پایین است. افزون بر این، حساب‌رسان در شرکت‌های با مالکیت خانوادگی نیز برای ارائه سطحی مطلوب از اطمینان کار کمتری انجام می‌دهند و از این‌رو گزارش حسابرسی با تأخیر کمتر ارائه می‌شود [۷].

ملاً ایمنی و مرفوع (۱۳۹۴)، به بررسی ارتباط بین کیفیت افشای اطلاعات و تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها بیانگر این است که بین متغیرهای مستقل خطای پیش‌بینی سود و میزان تعدیلات سنواتی با متغیر تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی رابطه منفی و معنادار وجود دارد و بین متغیرهای مستقل رتبه کیفیت افشای اطلاعات شرکت‌ها و تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین، نتایج نشان می‌دهد که تنها متغیرهای کنترلی اندازه شرکت در زمان صدور گزارش حسابرسی دارای رابطه منفی و معناداری می‌باشد و متغیرهای اندازه مؤسسه حسابرسی، داشتن خبر خوب یا بد و میزان بدهی شرکت رابطه معناداری ندارند [۶].

خیرالهی و همکاران (۱۳۹۴)، در تحقیقی با عنوان بررسی رابطه بین کیفیت سود و تأخیر در گزارش حسابرسی با استفاده از داده‌های شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به بررسی رابطه بین کیفیت سود و تأخیر در گزارش حسابرسی پرداختند. در این تحقیق کیفیت سود با دو مؤلفه کیفیت اقلام تعهدی و پایداری سود و تأخیر در گزارش حسابرسی نیز به صورت تأخیر عادی و تأخیر غیر عادی در گزارش حسابرسی اندازه‌گیری شده است. نتایج تحقیق آن‌ها بیانگر اینست بین کیفیت اقلام تعهدی و پایداری سود با تأخیر در گزارش غیر عادی حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد [۴].

روش پژوهش

با توجه به ادبیات پژوهش، فرضیه‌های زیر تدوین و مورد آزمون قرار خواهند گرفت:

فرضیه اول: تخصص رئیس کمیته حسابرسی دارای ارتباط ارزشی است.

فرضیه دوم: تأخیر در گزارشگری مالی دارای ارتباط ارزشی است.

فرضیه سوم: تخصص رئیس کمیته حسابرسی ارتباط ارزشی تأخیر در گزارشگری مالی شرکت‌ها را تضعیف می‌کند.

این پژوهش بر اساس طبقه‌بندی بر مبنای هدف، کاربردی است و از لحاظ طبقه‌بندی برحسب روش از نوع همبستگی و با استفاده از رویکرد پس رویدادی، انجام شده است. داده‌های خام مربوط به صورت‌های مالی با استفاده از نرم‌افزار ره‌آورد نوین و استفاده از شبکه جامع اطلاع‌رسانی (کُدال) بورس اوراق بهادار جمع‌آوری گردید. همچنین در برآورد مدل از نرم‌افزار ایویوز نسخه ۱۰ استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا سال ۱۳۹۵ (دوره ۵ ساله) است. نمونه، متشکل از کلیه شرکت‌های موجود در جامعه آماری بوده که حائز این شرایط باشند:

۱. سال مالی آن‌ها به ۱۲/۲۹ هر سال ختم شود؛
۲. در طول دوره پژوهش، تغییر در دوره (سال) مالی نداشته باشند؛
۳. داده‌های مورد نیاز جهت متغیرهای پژوهش در طول دوره زمانی مورد بررسی موجود باشند؛
۴. شرکت‌هایی که در گروه سرمایه‌گذاری، مؤسسات مالی و اعتباری، بانک‌ها، بیمه‌ها و هلدینگ‌ها نباشند. در نهایت با در نظر گرفتن شرایط فوق و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۵۶ شرکت (۷۸۰ سال / شرکت) مشخص و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی مورد مطالعه قرار گرفتند.

برای آزمون فرضیات پژوهش رگرسیون زیر برآزش می‌شود [۱۵، ۲۴]:

$$TQ_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 LN\_ARL_{i,t} + \alpha_2 AC\_FINEX_{i,t} + \alpha_3 AC\_EXPEX_{i,t} + \alpha_4 \alpha_2 AC\_FINEX_{i,t} \times LN\_ARL_{i,t} + \alpha_5 AC\_EXPEX_{i,t} \times LN\_ARL_{i,t} + \alpha_6 ROA_{i,t} + \alpha_7 BIG4_{i,t} + \alpha_8 INS_{i,t} + \alpha_9 LEV_{i,t} + \alpha_{10} RISK_{i,t} + \alpha_{11} SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل (۱)

که در آن:

متغیر وابسته (TQ): معیار کیوتوبین؛ که از طریق نسبت مجموع ارزش بازار سهام و ارزش دفتری بدهی‌ها به کل دارایی‌ها محاسبه می‌شود. مطابق با کاهان و همکاران (۲۰۱۶)، معیار کیوتوبین برای اندازه‌گیری برآورد بازار از ارزش مورد انتظار بلندمدت شرکت قابل استفاده است.

متغیر مستقل (LN_ARL): به موقع بودن گزارشگری مالی؛ که از طریق لگاریتم طبیعی فاصله تعداد روزهای میان پایان سال مالی و تاریخ امضای گزارش حسابرسی توسط حسابرسان اندازه‌گیری می‌شود.

متغیر تعدیل‌کننده (*AC_FINEX*): متغیر مجازی؛ در صورتی که رئیس کمیته حسابرسی تخصص مالی داشته باشد، یک و در غیر این صورت صفر خواهد بود.

متغیر تعدیل‌کننده (*AC_EXPEX*): متغیر مجازی؛ در صورتی که دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی بیشتر از سه سال باشد، یک و در غیر این صورت صفر خواهد بود.
متغیرهای کنترلی:

ROA: بازده دارایی‌ها، نسبت سود (زیان) خالص به کل دارایی‌ها؛

BIG4: اندازه حسابرس (متغیر مجازی)، اگر حسابرسی توسط سازمان حسابرسی صورت گیرد یک و در غیر این صورت صفر؛

INS: نسبت سهام در اختیار مالکان نهادی؛

LEV: نسبت کل بدهی‌ها به کل دارایی‌ها؛

RISK: بیانگر ریسک سیستماتیک (بتا) است؛

SIZE: لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها.

یافته‌های پژوهش

نگاره شماره (۱) حاوی آمار توصیفی متغیرهای پژوهش است. در این نگاره حداقل، حداکثر، میانگین، میانه و انحراف معیار کلیه متغیرها ارائه گردیده است.

نگاره ۱. آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیرها	حداقل	حداکثر	میانه	میانگین	انحراف معیار
کیوتوبین	۰/۶۸۱	۷/۳۸۲	۱/۴۱۵	۱/۷۰۹	۱/۰۶۱
تأخیر در گزارشگری مالی	۱/۹۷	۴/۸۱	۲/۴۱	۴/۳۵	۰/۴۲
تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی	۰	۱	۱	۰/۶۶۷	۰/۳۸۱
تجربه رئیس کمیته حسابرسی	۰	۱	۱	۰/۵۳۸	۰/۲۱۹
بازده دارایی‌ها	-۰/۲۵۹	۱/۱۳۵	۰/۱۱۸	۰/۱۳۲	۰/۲۴۱
اندازه حسابرس	۰	۱	۰	۰/۲۵۸	۰/۲۶۶
مالکیت نهادی	۰	۰/۸۵۲	۰/۶۰۵	۰/۶۸۲	۰/۴۵۷
اهرم مالی	۰/۱۹۲	۰/۹۱۸	۰/۶۵۵	۰/۶۷۲	۰/۴۷۲
ریسک بتا	۰/۳۲۱	۰/۶۷۷	۰/۴۹۱	۰/۵۱۸	۰/۲۲۶

قبل از آزمون فرضیه‌های تحقیق بایستی مفروضات رگرسیون بررسی شود تا مشخص شود آیا ضرایب رگرسیون قابل اتکا هستند. نتایج مفروضات رگرسیون کلاسیک به شرح نگاره (۲) است:

نگاره ۲. نتایج آزمون‌های پیش‌فرض رگرسیون

شرح	نوع آزمون	آماره (معناداری)	نتیجه
آزمون مانایی توزیع متغیرها	ایم، پسران و شین	۸/۵۵۸ - (۰/۰۰۰)	توزیع متغیرها مانا است.
نرمال بودن باقیمانده‌ها	جارك- برا	۱/۵۶۸ (۰/۴۵۶)	توزیع باقیمانده‌ها نرمال است.
خودهمبستگی سریالی	بروش- گادفری	۰/۱۵۲ (۰/۸۵۹)	خودهمبستگی سریالی وجود ندارد.
ناهمسانی واریانس	وایت	۱۲/۶۲۸ (۰/۰۰۰)	استفاده از برآوردگر حداقل مربعات تعمیم‌یافته.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود کلیه مفروضات موردبررسی (مشکل ناهمسانی واریانس از طریق استفاده از برآوردگر حداقل مربعات تعمیم‌یافته به‌جای حداقل مربعات معمولی در برآورد مدل پژوهش حل شده است) برقرار می‌باشد. لازم به ذکر است که مانایی هر یک از متغیرها نیز سنجیده شده است و کلیه متغیرها مانا بودند.

در داده‌های پانلی جهت انتخاب بین مدل داده‌های تلفیقی، مدل اثر ثابت و مدل اثر تصادفی آزمون‌هایی وجود دارد. احتمال آماره آزمون چاو در مواردی که بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بیانگر تأیید مدل داده‌های تلفیقی می‌باشد. اگر مدل داده‌های تلفیقی ارجح بود کار تمام است. در غیر این صورت آزمون هاسمن ضرورت می‌یابد. احتمال آماره آزمون هاسمن در مواردی که کمتر از ۰/۰۵ است، حاکی از تأیید مدل اثرات ثابت می‌باشد. نتایج آزمون‌های چاو و هاسمن به شرح نگاره (۳) می‌باشد:

نگاره ۳. نتایج آزمون‌های پانل

آزمون چاو		آزمون هاسمن	
آماره	احتمال	آماره	احتمال
۶/۵۱۸	۰/۰۰۰	۵۲/۱۸۵	۰/۰۰۰

نتایج حاصل از برازش مدل اول برای آزمون فرضیات پژوهش، در نگاره شماره (۴) ارائه گردیده است.
نگاره ۴. نتایج رگرسیون مدل پژوهش

هم خطی	آزمون داده‌های ترکیبی				متغیر توضیحی
	احتمال	آماره	خطای استاندارد	ضریب	شرح
تورم واریانس	۰.۰۲۱	-۲.۱۰۳	۰.۰۱۰	-۰.۰۲۱	تأخیر در گزارشگری مالی
	۰.۰۰۱	۳.۱۵۶	۰.۰۴۷	۰.۱۵۰	تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی
	۰.۵۸۸	۰.۵۴۱	۰.۰۵۲	۰.۰۲۸	تجربه رئیس کمیته حسابرسی
	۰.۲۵۲	۱.۱۴۴	۰.۰۸۷	۰.۱۰۰	تخصص مالی × تأخیر در گزارشگری
	۰.۶۵۷	-۰.۴۴۳	۰.۰۱۵	-۰.۰۰۶	تخصص مالی × تأخیر در گزارشگری
	۰.۰۰۰۰	۶.۴۶۲	۰.۰۵۱	۰.۳۳۵	بازده دارایی‌ها
	۰.۰۰۰۰	۴.۰۸۲	۰.۰۹۳	۰.۳۸۰	اندازه حسابرس
	۰.۰۰۰۰	-۴.۹۸۷	۰.۰۵۹	-۰.۲۹۷	مالکیت نهادی
	۰.۸۰۹۵	۰.۲۴۱	۰.۵۳۷	۰.۱۲۹	اهرم مالی
	۰.۰۰۳۶	-۲.۹۱۵	۰.۰۱۰	-۰.۰۳۱	ریسک بتا
	۰.۰۹۹۹	۱.۶۴۵	۰.۷۸۹	۱.۲۹۹	اندازه شرکت
آماره F: ۲۶/۲۱۲ احتمال: ۰/۰۰۰ آماره دوربین واتسون: ۲/۰۱۱ ضریب تعیین تعدیل شده: ۰/۶۲۸					

مقادیر محاسبه شده در نگاره (۴) نشان می‌دهد که مدل رگرسیونی معنی‌دار می‌باشد. هم‌چنین ضریب تعیین نشان می‌دهد که حدود ۶۳ درصد تغییر در ارزش بازار سهام (معیار کیوتوبین)، توسط مدل فوق بیان می‌شود. هم‌چنین آماره دوربین واتسون بیانگر این است که در مدل خودهمبستگی سریالی مرتبه اول وجود ندارد، چراکه مقدار آن بین ۱/۵ و ۲/۵ قرار دارد. آماره تورم واریانس نیز نشان می‌دهد که بین متغیرهای مستقل هم خطی چندگانه شدید وجود ندارد تا بتوان یکی دیگر از مفروضات رگرسیون را نیز مورد تأیید قرار داد. با توجه به ضرایب محاسبه شده برای هر یک از متغیرهای توضیحی و سطح معنی‌داری آن‌ها، متغیر تأخیر در گزارشگری مالی، با ضریب $-۰/۰۲۱$ و با سطح معناداری $۰/۰۲۱$ در سطح اطمینان ۹۵ درصد، با ارزش بازار رابطه منفی و معناداری دارد (منجر به کاهش ارتباط ارزشی می‌شود).

متغیر تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی، با ضریب ۰/۱۵۰ و با سطح معناداری ۰/۰۰۱ در سطح اطمینان ۹۵ درصد، با ارزش بازار رابطه مثبت و معناداری دارد (منجر به افزایش ارتباط ارزشی می‌شود).
متغیر تجربه رئیس کمیته حسابرسی، با ضریب ۰/۰۲۸ و با سطح معناداری ۰/۵۸۸ در سطح اطمینان ۹۵ درصد، با ارزش بازار رابطه معناداری ندارد. همچنین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی در هنگام ضرب با تأخیر در گزارشگری مالی، رابطه معناداری با ارزش بازار ندارد. به همین شکل، تجربه رئیس کمیته حسابرسی در هنگام ضرب با تأخیر در گزارشگری مالی، رابطه معناداری با ارزش بازار ندارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

شرکت‌های تجاری برای دستیابی به اهداف بالاتر از تولید محصولات و ارائه خدمات، ایجاد شده‌اند و باید اهداف بزرگ‌تری را برای جلب رضایت نسبت به نیازهای چند سطحی جامعه داشته باشند. این شرکت‌ها همیشه با تلاش برای حفاظت از منافع ذینفعان که شامل سرمایه‌گذاران، تامین‌کنندگان، مشتریان، اعتباردهندگان، دولت و جوامع هستند، مواجه خواهند بود. حاکمیت شرکتی از زمان بحران اقتصادی ناشی از فروپاشی بسیاری از شرکت‌های تجاری در دو دهه اخیر، از جمله انرون و وردکام، اهمیت بسیاری به دست آورد. در این بین نقش کمیته حسابرسی به عنوان ساز و کاری مهم در موضوع حاکمیت شرکتی مطرح شد. از سوی دیگر، تأخیر در گزارشگری مالی دارای ارتباط ارزشی بوده و بر ارزش بازار سهام اثرگذار می‌باشد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول نشان داد که تأخیر در گزارشگری مالی دارای ارتباط ارزشی است. این یافته با نتایج آتیا و همکاران (۲۰۱۸) مطابق می‌باشد. چنین نتیجه‌ای در تطابق با مبانی نظری، حاکی از آن است که سرمایه‌گذاران دیدگاه منفی نسبت به شرکتی که در گزارشگری مالی تأخیر دارد، خواهند داشت و همین عامل باعث کاهش ارزش بازار سهام شرکت خواهد شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم نشان داد که تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی دارای ارتباط ارزشی می‌باشد. اما تجربه رئیس کمیته حسابرسی دارای ارتباط ارزشی نیست. این یافته به طور کلی با نتایج بالاگوبی (۲۰۱۷) مطابق است. چنین نتیجه‌ای در تطابق با مبانی نظری، حاکی از آن است که تخصص رئیس کمیته حسابرسی به شکل اثرگذار بر گزارشگری مالی و محتوای اطلاعاتی آن اثر می‌گذارد که منجر به افزایش ارزش شرکت خواهند شد. در نهایت نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم نشان داد که تخصص رئیس کمیته حسابرسی بر ارتباط ارزشی تأخیر در گزارشگری مالی اثرگذار نیست. چنین نتیجه‌ای نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاران در بورس تهران به تأخیر گزارشگری مالی توجه می‌نمایند و این عامل را به عنوان عاملی منفی در نظر می‌گیرند و به نقش احتمالی تخصص رئیس کمیته حسابرسی در کاهش تأخیر در گزارشگری مالی توجه نمی‌نمایند. به اعضای هیئت مدیره، مدیران، حسابرسان و سرمایه‌گذاران و سازمان بورس اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود که به نقش تأخیر در گزارشگری مالی و تخصص رئیس کمیته حسابرسی در ارتباط ارزشی توجه نمایند؛ چرا که از این طریق ارزش بازار سهام تحت تأثیر قرار می‌گیرد. همچنین به محققان پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی به بررسی نقش تعدیل‌کنندگی فرا اطمینانی مدیران بر ارتباط ارزشی تأخیر در گزارشگری مالی؛ بررسی موضوع پژوهش حاضر با استفاده از مدل ارتباط ارزشی اهلسون (۱۹۹۵) و

همچنین بررسی نقش تعدیل‌کننده تنوع جنسیتی کمیته حسابرسی بر ارتباط ارزشی تأخیر در گزارشگری مالی بپردازند.

فهرست منابع

۱. صدیقی، هوشنگ؛ پاکدل، عبدالله. (۱۳۹۶). "بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای داوطلبانه". *مطالعات حسابداری و حسابرسی*، انجمن حسابداری ایران شماره ۲۴، ۸۵-۹۶.
۲. حاجی کرمانی، سمیرا؛ معین‌الدین، محمود؛ حیرانی، فروغ. (۱۳۹۶). "تأثیر کاربرد ارزش منصفانه در گزارش‌های مالی در بهبود ارتباط ارزشی اطلاعات حسابداری". *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۷ (۲)، ۵۳-۷۲.
۳. حاجی‌ها، زهره؛ اورادی، جواد؛ صالح‌آبادی، مهری. (۱۳۹۶). "ضعف در کنترل‌های داخلی و تأخیر گزارش حسابرسی". *حسابداری مالی*، ۳ (۳۳)، ۷۸-۹۶.
۴. خیرالهی، فرشید؛ ایوانی، فرزاد؛ ابوالوفایی، سجاد. (۱۳۹۴). "بررسی رابطه بین کیفیت سود و تأخیر در گزارش حسابرسی". پایان‌نامه جهت کسب درجه کارشناسی ارشد حسابداری. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه رازی.
۵. رؤیایی، رمضانعلی؛ ابراهیمی، محمد. (۱۳۹۴). "بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر سطح افشای داوطلبانه اخلاق". *حسابداری مالی*، ۷ (۲۵)، ۷۱-۸۸.
۶. ملأایمنی، وحید؛ مرفوع، محمد (۱۳۹۴). "رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات و تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی". *فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی*، سال ۱۱، شماره ۴۵، صص ۷۱-۵۱.
۷. نمازی، محمد؛ پژوهی، محمدرضا؛ کرمی، ماندانا. (۱۳۹۵). "بررسی تأثیر مالکیت شرکت‌های خانوادگی بر کنترل داخلی، ریسک حسابرسی، حق‌الزحمه حسابرسی و تأخیر در گزارش حسابرسی". پایان‌نامه جهت کسب درجه کارشناسی ارشد حسابداری. دانشکده علوم اقتصادی. دانشگاه شیراز.
8. Apadore, K., Mohd Noor, M. (2013). "Determinants of Audit Report Lag and Corporate Governance in Malaysia". *International Journal of Business and Management*. 8 (15), 18-30.
9. Beasley, M. S. (2016). "An Empirical Analysis of the Relation Between the Board of Director Composition and Financial Statement Fraud". *The Accounting Review*, 71 (4), 443-65.

10. Beaver, W. H., Lambert, R., & Morse, D. (1980). "The information content of security prices". **Journal of Accounting and Economics**, 2(1), 3–28.
11. Blankley, A. I., Hurtt, D. N., & MacGregor, J. E. (2014). "The relationship between audit report lags and future restatements". **Auditing: A Journal of Practice and Theory**, 33(2), 27–57.
12. Bromilow, C., & Keller, D. (2011). "Audit committee effectiveness: What works best (4th ed)". Altamonte Springs, FL: The Institute of Internal Auditors Research Foundation.
13. Bushman, R. M., & Smith, A. J. (2001). "Financial accounting information and corporate governance". **Journal of Accounting and Economics**, 32(1), 237–333.
14. Chan, A. M. Y., Liu, G., & Sun, J. (2013). "Independent audit committee members' board tenure and audit fees". **Accounting and Finance**, 53(4), 1129–1147.
15. Chaudhry, Ghafran., Sofia Yasmin. (2017). "Audit committee chair and financial reporting timeliness: A focus on financial, experiential and monitoring expertise". **International Journal of Auditing**, 22(1), 1-12.
16. Ernst & Young. (2011). "Insights for North American audit committee members. (January)". Retrieved from http://www.tapestrynetworks.com/documents/Tapestry_EY_ACLN_InSights_Jan11.pdf.
17. Feltham, G. A. (1972). **Information evaluation Studies in Accounting Research**, No. 5. Sarasota, FL: American Accounting Association.
18. Ghafran, C. M., & O'Sullivan, N. (2013). "The governance role of audit committees: Reviewing a decade of evidence". **International Journal of Management Reviews**, 15(4), 381–407.
19. Habib, A. and Bhuiyan, M. B. U. (2011). "Audit firm industry specialization and the audit report lag". **Journal of International Accounting, Auditing and Taxation**, 20 (1), 32-44.
20. Hakansson, N. H. (1977). "Interim disclosures and public forecasts: An economic analysis and a framework for choice". **The Accounting Review**, 52(2), 396–428.
21. Jaggi, B., & Tsui, J. (1999). "Determinants of audit report lag: Further evidence from Hong Kong". **Accounting and Business Research**, 30(1), 17–35.
22. Lee, H. Y., Mande, V., & Son, M. (2009). "Do lengthy auditor tenure and the provision of non-audit services by the external auditor reduce audit report lags? ". **International Journal of Auditing**, 13(2), 87–104.

23. Mohammed Abdullah Ammer, Nurwati A. Ahmad-Zaluki. (2017). "The role of the gender diversity of audit committees in modelling the quality of management earnings forecasts of initial public". **Gender in Management: An International Journal**, 32 (3), 1-39.
24. Mouna Ben Rejeb Attia., Naima Lassoued., Houda SassiHouda Sassi. (2018). "Timeliness of audited financial reporting and the value relevance of earnings: evidence from banks in the MENA countries".
25. Schmidt, J., & Wilkins, M. S. (2013). "Bringing darkness to light: The influence of auditor quality and audit committee expertise on the timeliness of financial statement restatement disclosures". **Auditing: A Journal of Practice and Theory**, 32(1), 221–244.
26. Sultana, N., Singh, H., & Van der Zahn, J.-L. W. M. (2015). "Audit committee characteristics and audit report lag". **International Journal of Auditing**, 19, 72–87.
27. Turley, S., & Zaman, M. (2007). "Audit committee effectiveness: Informal process and behaviours. Accounting". **Auditing and Accountability Journal**, 20(5), 765–788.

تهران، میرداماد، نرسیده به میدان محسنی، خیابان حصاری، نبش کوچه دهم پلاک ۳۴

کد پستی: ۱۵۴۷۷۳۳۹۱۱

تلفن: ۲۲۲۲۷۲۲۱

فکس: ۲۲۹۰۷۶۷۲

وبسایت

www.iaaaar.com

ایمیل

iranianiaa@yahoo.com

Investigating The Impact Of Audit Committee Chair Characters On The Relationship Between Delay In Financial Reporting And Value Relevance

Mahdi Salehi (PhD)¹

Associate Professor Accounting and Management Department Ferdowsi University of Mashhad, Iran

Masoud Rahnema²

Department of Accounting, Qaenat Branch, Islamic Azad University, Qaenat, Iran

Reza Abdolla Nezhad³ ©

Department of Accounting, Qaenat Branch, Islamic Azad University, Qaenat, Iran

(Received: 16 September 2018; Accepted: 6 February 2019)

The purpose of this study is to investigate the impact of audit committee chair on the relationship between latency in financial reporting and value communication. When reporting delays occur, investors are reacting negatively. On the other hand, the expertise of the head of the audit committee, through improving the quality of financial reporting, can have an impact on value communication and also reduce the delay in financial reporting. This research is of a causal nature, then an event and an applied one. For this research, a sample of 156 companies listed in Tehran Stock Exchange during the period of 2012 to 2016 was selected. Based on combined data analysis and multivariate linear regression analysis, the findings showed that the delay in reporting led to a reduction in value communication. The expertise of the head of the audit committee is positively affected by value communication, but the expertise of the head of the audit committee does not affect the relationship between the delay in financial reporting and value communication.

Keywords: Value Relationship, Audit Committee Chair Characters, Delay in Financial Reporting, Representation Theory.

---

¹ mehdi.salehi@um.ac.ir

² mrahnema1353@yahoo.com

³ abdollahnejad.master@yahoo.com © (Corresponding Author)